

XVIII. konference Evropské kriminologické společnosti (ESC) (Sarajevo 29. 8. - 1. 9. 2018)

Simona Diblíková
Jakub Holas
Jana Hulmáková
Zuzana Kostelníková
Miroslav Scheinost
Institut pro kriminologii a sociální prevenci

V letošním roce se v Sarajevu, hlavním městě Bosny a Hercegoviny, uskutečnila ve dnech 29.8. - 1. 9. 2018 v pořadí již 18. konference Evropské kriminologické společnosti. Pořadatelem konference byla kromě Evropské kriminologické společnosti také Univerzita v Sarajevu, konkrétně Fakulta kriminalistiky, kriminologie a bezpečnostních studií (založená v roce 1993), na jejíž půdě jednání konference probíhalo.

Pro Sarajevo, v minulosti těžce zkoušené město, které stále ještě nese stopy z let války a obležení z počátku devadesátých let, jehož výsledkem bylo podle odhadu na 12 tis. mrtvých a 50 tis. raněných, bylo uspořádání této konference nesporně velkou událostí a dalším dokladem postupného odstraňování následků zhoubného konfliktu. Ostatně nejen ve městě, ale i v areálu univerzity lze stále ještě spatřit ruiny staveb, jako připomínku války. Reminiscenci na válečná léta lze spatřovat i v ústředním mottu konference Crimes against Humans and Crimes against Humanity – Implications for Modern Criminology.

Pro pořadatele, v jejichž čele stál prof. Almir Maljevič, jistě nebylo snadné uspořádat tak velkou akci, jakou se evropské kriminologické konference v posledních letech staly. Nicméně se svého úkolu zhostili se ctí a účastníci, kteří se opět sjeli v rekordním počtu, neměli důvod si na organizaci konference a péči pořadatelů stěžovat. Tři plenární zasedání a více než 250 workshopů, přičemž na každém z nich zazněly tři až čtyři referáty, daly příležitost jak těm, kteří měli zájem vystoupit, tak všem ostatním nalézt téma podle svého zájmu.

Je již tradicí posledních let, že na evropských kriminologických konferencích je udělována cena Evropské kriminologické společnosti. Tentokrát byla udělena německé kriminoložce Suzanne Karstedt za celoživotní práci v oboru kriminologie a za komparativní kriminologii. Její vystoupení v rámci udělení ceny na úvod konference se také věnovalo významu kriminologických mezikulturních a mezinárodních srovnávacích studií, např. při výzkumech vlivu chudoby na kriminalitu mládeže, násilí, vztahu kulturních vzorců a korupce apod.

Česká stopa byla tentokrát zastoupena i na plénech, protože na prvním plénu věnovaném zločinům proti lidskosti vystoupila prof. Barbora Holá, Češka působící na Vrije Universiteit v Amsterdamu jako výzkumná pracovnice a spoluředitelka Centra pro mezinárodní trestní justici. Její prezentace byla zaměřena na činnost mezinárodních trestních tribunálů a jejich společenskou, právní a politickou funkci. Od počátku fungování, kdy byly tyto tribunály v 90. letech minulého století zřízeny jako reakce na genocidu a válečné zločiny v bývalé Jugoslávii a ve Rwandě, se za čtvrtstoletí staly významnými aktéry na mezinárodní scéně. Jsou odpovědné za stíhání osob závažně porušujících mezinárodní humanitární právo. Dále působí a působily ad hoc v kauzách Sierry Leone, Východního Timoru, Kambodže, Iráku, Demokratické republiky Kongo a Čadu. Stálý soudní dvůr (International Criminal Court) vznikl roku 2002 a stíhá globálně osoby zodpovědné za zločiny genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločiny agrese. Na základě poznatků z empirického, interdisciplinárního a kriminologického výzkumu bylo diskutováno provádění mezinárodní trestní spravedlnosti, její účinky a význam pro společnost v přechodovém období. Práci mezinárodního soudního dvora se věnoval i další referující, prof. Serge Brammertz.

V rámci dalšího plenárního zasedání věnovaného zločinům proti osobám vystoupila Marianne L. Wade z University of Birmingham s příspěvkem na téma „Dohody, přehlížení a bída: jak systémy trestní justice odpovídají na deviaci a které trestné činy ignorujeme“, ve kterém se zabývala analýzou fungování systémů trestní justice na základě Goettingenské studie provedené v 6 evropských zemích – Anglii a Walesu, Německu, Francii, Nizozemí, Polsku a Švédsku. Studie byla zaměřena na vzrůstající význam státního zastupitelství v systému trestní justice. Mezi základní zjištěné poznatky patří i přetíženost systémů trestní justice, která vede k situaci, kdy je klasické trestní řízení spíše výjimečnou záležitostí. Převažuje vyřizování věcí odklony, a to často bez další intervence či aktivní participace poškozeného, či specifické „zkrácené“ soudní formy trestního řízení. Dochází k nárůstu významu státního zastupitelství a zároveň také k tlaku na státní zástupce ve smyslu co nejefektivnějšího vyřešení věci. Velký vliv na konečný výsledek řízení mají též konkrétní schopnosti obhajoby. Silný

důraz je kladen na efektivitu ve vztahu k nákladům, na dodržování rutinních postupů, a to zejména v případě bagatelní kriminality. Pouze malá část případů končí klasickým standardním procesem a odsouzením. Tato realita současných systémů trestní justice má za následek, že existují velké rozdíly v tom, co od daných systémů očekávají profesionálové a co naopak veřejnost, zejména pak poškození. To pak může mít i dopady na ochotu oznamovat trestné činy, resp. být v budoucnu svědkem v trestním řízení.

V dalším příspěvku pléna „Kriminologická teorie a prevence újmy“ se Michael Gottfredson z University of California zabýval tím, že v současnosti existuje řada důležitých kriminologických poznatků o základních příčinách kriminality, které jsou konsistentní bez ohledu na rozdíly v jednotlivých společnostech a právních systémech, a zároveň spadají do dětství. Tyto poznatky potvrzují hypotézy obecné teorie kriminality či např. teorie rutinních aktivit. Na základě zmíněných teorií lze pak dovodit výrazné limity trestních sankcí, pokud jde o redukci kriminální viktimizace. Proto je potřeba se zaměřit na preventivní metody, které se však nespolehají na účinky trestních sankcí a intervencí. Pozornost by se měla zaměřit na újmu způsobenou druhým, nikoliv na právní kategorie, význam příležitostí a prostředí jako příčin, prevenci v raném dětství a význam sebekontroly, sociálních vazeb a prostředí, ve kterém děti vyrůstají. Klasické teorie přikládají příliš velký význam formálním trestním sankcím a trestní justici, přestože výzkumné poznatky ukazují, že neformální sankce v rámci rodiny, přátel či školy poskytují efektivnější zábrany a posilují sociální vazby. Kriminologické poznatky zpochybňují efektivitu přísného přístupu (jeho odstrašujícího efektu). Přitom je potřeba dát si pozor, zda nejde o přístupy zaměřené pouze na krátkodobý efekt, které opomíjejí dlouhodobé náklady. Zároveň je nutné zaměřit se na problematiku příležitostí, resp. jejich eliminace – např. přítomností způsobilého opatrovníka (dohledu).

Závěrečné plénum bylo věnováno průřezovým tématům a jako referující vystoupili prof. Michael Levi z University v Cardiffu, který se kriticky zabýval stíháním kriminality bílých límečků a nedostatečnou účinností tzv. boje proti praní špinavých peněz. Prof. May-Len Skilbrei z University v Oslo se věnovala sexuálně motivované kriminalitě a genderové problematice v období tzv. MeeToo a posuny ve vnímání sexuálně a genderově motivované kriminality.

Tématika workshopů a panelů byla mnohočetná a velmi pestrá a nelze se jí v rámci této informace podrobněji zabývat. Nicméně zájemce lze odkázat na webové stránky, na nichž jsou uvedena abstrakta referátů: <http://win.fkn.unsa.ba/Home/OralPresentation?-title=155>.

Česká účast na konferenci byla poměrně početná. Tvořili ji jak pracovníci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, tak kolegové z Filozofické fakulty UK, Právnické fakulty UK, sociální geografie a dalších akademických pracovišť. Všichni aktivně vystoupili, ať už s referáty na workshopech nebo prezentací prostřednictvím posterů. Laťka kvality evropské kriminologické konference byla tedy opět udržena vysoko a příští konference, jejímž pořadatelem bude Univerzita v Ghentu ve dnech 18. - 21.9. 2019, bude mít nesporně na co navazovat. Prof. Tom van den Beken z University v Ghentu také na sarajevské konferenci na rok převzal funkci předsedy Evropské kriminologické společnosti od Gorazda Meška z Univerzity v Mariboru.